

OZAN YILMAZ*

Metin Te'sisinde Őir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası

Aynı veya farklı yüzyıllarda yaşamıő Şairlere ait manzumeleri barındırma özelliğiyle birer seçki mahiyetindeki Őir mecmuaları; Klâsik edebiyat, Halk edebiyatı ve Tekke edebiyatı mahsullerini bir arada bulundurmasıyla da ayrı bir önem arz etmektedir. Şairlerin divanlarından/külliyatlarından belli bir dikkatle seçilmiş manzumelere ev sahipliği yapan bu mecmualar kültür tarihimizin önemli kaynakları arasında sayılırlar.

Őir mecmualarında gazel, kaside, kıt'a, murabba, muhammes, tahmis vb. nazım Şekilleriyle yazılmış birçok Őir bulunmakta, ayrıca çeşitli berceste beyitlere rastlanmaktadır. Klâsik edebiyatın hemen her yüzyılında örneği bulunan nazireler de, çoğu zaman derli toplu olarak bu mecmualarda görülebilmektedir. Bunun yanısıra Őir mecmualarını asıl önemli kılan, Şairlerin divanlarına dahi geçmemiş, muhtemelen herhangi bir divanın tertibini takiben kaleme alınmıő manzumeler içermelidir. Yazma kütüphanelerinde sayısız örnekleri bulunan mecmualar bu

* Dr., Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
(ozanyilmaz80@hotmail.com)

gözle incelendiğinde, günümüze kadar ulaşamamış birçok şiirin hatta şairin varlığından haberdar olmak mümkündür.

Şiir mecmualarındaki manzumelerin seçiminde “genel beğeni” ve “nazire geleneği” ön plandadır. Nitekim mecmualar, çoğunlukla divanlarda bulunan manzumeleri okuyucunun beğenisine sunarken, bazen bir kasidenin tegazzül bölümüne ait bir gazele⁷⁶ (Erünsal 2006: 17) bazen de bir mesnevinin olay örgüsü içinde anlatımı güçlendirmek amacıyla kullanılmış çeşitli manzumelere⁷⁷ (gazel, tardiye, murabba vs.) mecmualarda yer verilmiştir.

Mecmualardaki bazı şiirler, müelliflerine ait yayımlanmış divanlarda dahi bulunmamaktadır. Neşredilmiş divanlarda bulunmayan kı-sımlar bazen bir gazel, bir kaside vb. olabildiği gibi bazen de bir manzumenin tek bir beyti şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum dikkate alınacak olursa, mecmuaların muhtevisyatını incelemenin klâsik edebiyat araştırmalarına epey katkı sağlayacağı inkâr edilemez bir gerçektir. Dolayısıyla mecmuaları dikkate almadan yapılacak çalışmalar bir yönüyle eksik kalacak, böylece edebiyat tarihinin “unutulanları” arasında kalmış ve gün ışığına çıkarılmayı bekleyen şairlerin/şiirlerin keşfedilmesi zorlaşacak hatta mümkün olmayacaktır (Aydemir 2001: 153).

Bu yazıda değerlendireceğimiz Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi bölümü 5214 numaraya kayıtlı mecmuada 16, 17 ve 18. yüzyıllardan örnekler sunulmaktadır. Mecmuanın baş tarafında “Meşâyih-ı Mevleviyyeyi Beyân ve Dîger Mecmua” kaydı bulunmaktadır. Bu kaydın yanında 1259/1843-1844 tarihi okunmaktadır. Ancak mecmuanın daha eski tarihlerde yazılmış olması muhtemeldir. Bu başlığın altında “Ahmed Eflâkî el-Mevlevî” yazısını hâvî bir mühür vardır.

Şiirlerin geneline bakıldığında, Klâsik Edebiyat ve Tekke Edebiyatı mahsullerinden örnekler görülmektedir. Mecmuada manzumesi bulunan şairler alfabetik olarak şöyle sıralanabilir:

⁷⁶ Hacı Mahmud Efendi 5214 numaralı mecmuaya alınan Nef'î'ye ait “Nigâhı âfet-i dîn gamzesi âşûb-ı dünyâdur/ Bu gûne şûha dil virmek ‘aceb derd öze sevâdur” (30^b) matlali bir gazel bu duruma örnektir.

⁷⁷ Mecmuadaki, Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'undan seçilmiş gazeller bu duruma örnek verilebilir (16^b, 39^b-42^a).

‘Abdî, ‘Âlî, ‘Azîzî, Bâkî, Behîştî, Bezmî, Cinânî, Çâker ‘Ali, Emîn, Esîrî, Esrâr Dede, Fasîh, Fuzûlî, Gaybî, Gubârî, Hasîb, Hatâyî, Hayâlî, Hayretî, İbrâhim (Oğlan Şeyh), Kânî, Latîfî, Lutfî, Makâlî, Meylî, Muhyî, Nâbî, Nedîm, Nef’î, Nûrî, Remzî, Reşîd, Rindî, Rûhî-i Bağdâdî, Sâbit, Sabrî, Sâlim Efendi, Seher Abdal, Seyfullâh, Sırrî, Sultân Murâd (Murâdî), Şem’î, Şeydâyî, Tîgî, ‘Ulvî, Usûlî, Vâsık Efendi, Vechî, Vehbî (Seyyid), Vusûlî, Yahyâ, Zihnî.

Mecmuadaki şiirlerin çoğu gazel nazım şekliyle yazılmıştır. Bu gazeller içerisinde âşıkâne gazellerin ilk sırayı aldığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra murabba, muhammes, müseddes gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirler de mevcuttur. Bazı şiirlerde kelime ve harf eksikliklerine, vezin kusurlarına rastlanmakla birlikte metnin tamamına nazaran bu eksiklikler önemli bir oran teşkil etmez.

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi şiir mecmuaları, estetik beğeniyle meydana getirilmiş seçkiler olmalarının yanı sıra, metin tenkidine katkı sağlamalarıyla da dikkate değer konumdadır. Şairlerin divanlarından hareketle yapılan tenkitli metin neşirleri çoğu zaman bir şairin bütün şiirlerini ihtiva ederken, bazen şairin divanına geçmemiş yahut divanı tertip edildikten sonra yazılmış manzumelere mecmualarda rastlanmaktadır. Ayrıca, herhangi bir manzumede görülebilecek dörtlük, beyit, mısra eksiklikleri; kelime değişiklikleri ve kelime eksikliğinden doğan vezin kusurları mecmualar sayesinde tamir edilebilmektedir.

Hacı Mahmud Efendi 5214 numarada kayıtlı mecmuayı bu gözle incelediğimizde, şiir mecmualarının yukarıda bahsettiğimiz olası katkılarından bazılarını şahit olduk. Buna göre şiir mecmualarının tenkitli metin neşirlerine katkıları şöyle tasnif edilebilir:

1. Şiir mecmualarının tenkitli neşirlere geçmeyen manzumeler içermesi: Bazen neşri yapılmış divanların içerisinde bulunmayan bir manzumeye şiir mecmualarında tesadüf edilebilmektedir. Mecmuamızda bu durumla ilgili çeşitli örnekler vardır.

* Aşağıda ilk bendini verdiğimiz ve Usûlî'ye ait müseddes "Usûlî Divanı"nın mevcut neşrinde (İsen 1990) yoktur:

Bana hicrân belâsı hep bu çarh-ı bî-vefânundur
 Şefâ'at merhamet şefkat Resûl-i kibriyânundur
 'Atâ vü lutf u bahş ol Hâlık-ı kevn ü mekânundur
 Dilâ bihûde sanma kim bu söz bir nüktedânundur
 Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur
 Tevekkül kıl visâl-i yâr için virmek Hudânundur (2^b)

* Aşağıya matla beytini aldığımız 6 beyitlik gazel "Bağdatlı Rûhî Dîvânı" neşrinde (Ak 2001) bulunmamaktadır:

Eski yâr-ı gam-güsâr-ı bezm-i rindândur kadeh
 Mahrem-i râz-ı derûn-ı bâde-nûşândur kadeh (Rûhî) (7^b-8^a)

* Mecmuamızın 13^b varağında geçen ve ilk beytini örnek verdiğimiz 5 beyitlik aşağıdaki gazel "Nâbî Dîvânı" neşrinde (Bilkan 1997) bulunmamaktadır:

Kıyâs itme gönül kûyına bî-rehber gider cânâ
 Önce cûybâr-ı eşk-i çeşm-i ter gider cânâ (13^b)

* Aynı şekilde Cinânî'ye ait:

Gam-ı hâlün ile ol zülf-i anber-fâma düşmüşdür
 Harîs-i dâne olmag-ıla miskîn dâma düşmüşdür (33^b-34^a)

matlalı gazel "Cinani Dîvânı" neşrinde mevcut değildir (Okuyucu 1994).

* Mecmuamızın 34^b-35^b varaklarında kayıtlı olan ve aşağıya ilk bendini aldığımız 12 bentlik manzume "Rûhî" mahlasını taşımaktadır. "Bağdatlı Rûhî Dîvânı" başlıklı neşirde (Ak 2001) rastlayamadığımız bu manzume, mecmuamızdaki diğer Rûhî mahlaslı şiirlerin de "Bağdatlı Ruhî Divanı"nda bulunması sebebiyle kuvvetle muhtemel ona aittir:

Sâkiyâ mey sun bize Bârî Hudânun 'aşkına
 Sürelim bir dem Muhammed Mustafanun 'aşkına
 İdelüm 'izzet 'Aliyyü'l-Murtazânun 'aşkına
 Nûş idelüm Şâh Hasan hulk-ı Rızânun 'aşkına
 Cûş idelüm Şâh Hüseyin-i Kerbelânun 'aşkına (Rûhî)

2. Bozuk/eksik kelime yahut vezinli metinlerin tamir edilmesinde şiir mecmualarının katkısı: Bu durumla ilgili olarak aşağıdaki örnekleri vermek mümkündür:

* Mecmuanın 1^b yaprağında bulunan, Sun'ullah-ı Gaybî'ye ait 15 beyitlik manzumenin ilk beyti "Sun'ullah-ı Gaybî Divanı" başlıklı neşirde şu şekildedir:

Gönül tıflı dem-â-dem ders alur pîr-i vahdetden
Olur lâ-büdde müstahrec bu esrâr-ı hüviyyetden (Kemikli 2000: 352)

Görüldüğü üzere beytin ilk mısrasında vezin bozuktur. Bu beyit mecmuamızda şöyle kayıtlıdır:

Gönül tıflı dem-â-dem ders okursa sırr-ı vahdetden
Olur lâ-büdde müstahrec bu esrâr-ı hüviyyetden

Beytin ilk mısrasında geçen "alur" kelimesi yerine nüsha farkları arasında gösterilmeyen "okursa" kelimesi getirilirse vezin ve anlam düzelmektedir.

* "Abdülahad Nûrî Divanı" başlıklı neşirde:

Ser-kâra erişmek dileyenler eder ikrâr
İnkârı ko inkâr ile în kâr ele girmez (Coşkun 2001: 87)

şeklinde geçen beyit, mecmuamızda:

Bir kâra irişmek dileyenler ider ikrâr
İnkârı ko inkâr ile ikrâr ele girmez (7^b)

şekliyledir. Buna göre "ser/bir" ve "în kâr/ikrâr" değişiklikleri de dik-kate değerdir.

* "Nâbî Dîvânı" neşrinde:

Olurmuş hançer-i ser-tîz çeşm-i yâre besbelli
Dil-i mecrûh açılmaz bana ammâ yâre besbelli (Bilkan 1997: II, G. 830, 1081)

şeklinde geçen beyit, mecmuamızda:

Urulmuş hançer-i ser-tîz-i çeşm-i yâre besbelli
Dil-i mecrûh açılmaz bana ammâ yâre besbelli (15^a)

olarak geçmektedir. Dolayısıyla "olurmuş/urulmuş" değişikliği ile beyit yeni bir anlam kazanmaktadır.

* "Bâkî Dîvânı" neşrinde:

Biz dahı kâ'ilüz insâfa dilâ bûs u kenâr
Her gün olmasa hele bâri her ahşâm olsa (Küçük 1994: G. 435,
370)

şekliyle kayıtlı beyit, mecmuamızda şöyledir:

Biz dahı kâyilüz insâfa dilâ bûs u kinâr
Her gün olmazsa hele bâri bir ahşâm olsa (2. beyit, 25^a-25^b)

Buna göre nüsha farkları arasında gösterilmeyen "olmasa/olmazsa" ve "her/bir" değişiklikleri dikkate değerdir.

3. Şiir mecmualarının çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış manzumelerdeki eksik kısımları tamamlaması: Bazen gazel, kaside, murabba, muhammes vb. nazım şekilleriyle yazılmış manzumelerin eksik kalmış veya müstensihlerin dikkatinden kaçmış bir beyti/bendi şiir mecmuaları sayesinde tamamlanabilmektedir. Bu eksiklik çoğu zaman naşirlerin de dikkatini çekmemektedir. Bu duruma aşağıdaki örnekler verilebilir:

* Şah İsmâil Hatâyî'ye ait 7 dörtlükten oluşan manzumenin aşağıdaki 4. dörtlüğü "Şah İsmail Hatâ'î Külliyyatı" başlıklı neşirde (Cavanşir ve Necef 2006: 424-425) bulunmamaktadır:

Mûsî-i Kâzımı her kim bildi oldur ehl-i Hak
Gel şehenşâh-ı 'Ali Mûsî-i ra'nâdan al sebak⁷⁸
Ten gözini gide[r]üp [sen] cân göziyle **EM**« bak
Kiblegâhumdur Muhammed secdegâhumdur 'Ali (2^b-3^a)

* Nâbî'ye ait:

Çemende cûy-veş bu cüst-cûlar hep senünçündür
Miyân-ı bülbülânda güftgûlar hep senünçündür (Bilkan 1997: I,
G. 221, 625-626)

matlalı gazelin aşağıdaki beyti divanın neşirinde mevcut değildir:

Niçün ey nazm-ı Nâbî tâze tâze cilve etmezsin
Kaleminden safhaya bu ser-fürûlar hep senünçündür (7.beyit, 14^a)

⁷⁸ Bu mısraın vezni bozuktur. "Al şehenşâh-ı 'Ali Mûsî-i ra'nâdan sebak" şeklinde bir tamirle vezin düzeltilmektedir.

4. Mecmuaların, divanı bilinmeyen/olmayan bir şairin şiirlerini tespit etmeye katkısı: Divanı olmasına karşın günümüze kadar ulaş(a)mayan veya bir divan tertip edecek miktarda manzumesi olmayan şairlere ait manzumeleri tespit etmede mecmualar önemli kaynaklardır. Günümüz tenkitli metin çalışmalarında, mecmuaların kullanılması suretiyle oluşturulmuş metinlere rastlanmaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla Yaşar Aydemir'e ait "Behiştî Dîvânı" neşri (Aydemir 2000), şairin "Divan"ında bulunan şiirlerine mecmualarda kayıtlı 334 manzumesinin eklenmesiyle meydana getirilmiştir. Bu yazıda incelediğimiz Hacı Mahmud Efendi 5214 no'lu mecmuada da Behiştî'nin bu tür şiirleri yer almaktadır (18^a, 18^b, 19^a).

Yine bu duruma örnek olarak, "Gül ü Bülbül" mesnevisiyle ünlü şair Kara Fazlî'nin de divanı hâlen tespit edilememekle birlikte, 12 mecmuada yer alan şiirleri toplanarak "Dîvân"ı oluşturulmuştur.⁷⁹ Dolayısıyla mecmualar, günümüze kadar ulaşamayan manzumeleri, hatta herhangi bir şairin divanını oluşturacak miktarda şiirleri içermeye özelliğiyle edebiyat araştırmalarının hatırı sayılır kaynaklarıdır.

Yukarıda örnekleri verilen kısımların yanısıra mecmuaların; bir yazarın edebî kimliğini tespit etmede, edebiyat tarihimiz boyunca çözülmemiş önemli meseleleri halletmede ve çeşitli nedenlerle ismi günümüze ulaşmamış müelliflerin ortaya çıkarılmasında katkıları vardır (Aydemir 2001).

Hacı Mahmud Efendi 5214 No'lu Mecmuayı Oluşturan Şiirler:

Mecmuayı oluşturan asıl şiirlere geçilmeden önce, baş tarafta, Galata Mevlevihanesi, Yenikapı Mevlevihanesi, Kasım Paşa Mevlevihanesi, Beşiktaş Mevlevihanesi ve Üsküdar tekkesindeki Mevlevî şeyhleri ismen zikredilmiştir. Bu kısımlardaki başlıklar sırasıyla şöyledir:

'Meşâyih-ı Mevlevihâne-i Galata Kullekapusu binâ-i İskender Paşa'

⁷⁹ bkz. Mustafa Özkat, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005.

‘Meşâyih-i Mevlevihâne-i Bâb-ı Cedîd bânî-i merhûm Yeniçeri efendisi Mehmed Efendi tarih-i binâsı’

‘Meşâyih-i Mevlevihâne-i Kasım Paşa bina-i kerîme-i Kâdı Ömer Efendi evâhir-i Sultan Ahmed Hân-ı evvel’

‘Meşâyih-i Mevlevihâne-i Beşiktaş bina-i Hüseyin Paşa’

‘Meşâyih-i Mevleviyân der-zâviye-i Üsküdar binâ-i Numan Beg Hanım Sultanzâde bed’-i mukâbele-i şerîf sene 1211’

Bundan sonra Galata Mevlevihanesi şeyhlerinin ismen zikredildiği, Keçecizade İzzet Molla’ya (ö. 1829) ait 51 beyitlik bir manzume bulunmaktadır. Molla’nın “*Bahâr-ı Efkâr*” adlı Divanı’nda da bulunan (Ceylan ve Yılmaz 2005: 696-700) ve mecmuada “Meşâyih-i Mevlevihâne-i Galata (ks.)” ser-levhasıyla verilen bu manzume şöyle başlamaktadır:

Sevindürdi kudûm-ı devletiyle Hân Süleymânı
Şeh-i iklim-i himmet hazret-i Sultân-ı Dîvânî

Bu kısımlardan sonra asıl mecmuaya geçiş yapılmıştır. Mecmuadaki şiirler, başlangıç kısımları ve varak numaraları dikkate alınarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Gönül tıflı dem-â-dem ders okursa⁸⁰ sırr-ı vahdetden
Olur lâ-büdde müstahrec bu esrâr-ı hüviyyetden (Gaybî) (G, 15 b. 1^b)

Dü ‘âlem zâhir [ü] bâtın hakikat bir işâretdür
Dil-i âdemde dem dem çalınan tabl-ı beşâretdür (İbrâhim) (K, 13 b. 1^{b-2a})

Sanma ey hâce ki senden zer ü sîm isterler
Yevme lâ yenfa’uda kalb-i selîm isterler (Rûhî) (G, 10 b. 2^a)

Bana hicrân belâsı hep bu çarh-ı bî-vefânundur
Şefâ’at merhamet şefkat Resûl-i kibriyânundur
‘Atâ vü lutf u bahş ol Hâlık-ı kevn ü mekânundur
Dilâ bîhûde sanma kim bu söz bir nûkte-dânundur
Erenlerden ümîdün kesme himmet evliyânundur

⁸⁰ Bu mısra Sun’ullâh-ı Gaybî Divanı’nda “Gönül tıflı dem-â-dem ders alur pîr-i vahdetden” şeklindedir ve bu şekliyle vezin bozuktur. “Okursa” şekli gösterilen nüshalarda mevcut değildir (Kemikli 2000: 352).

Tevekkül kıl visâl-i yâr için virmek Hudânundur⁸¹ (Usûlî) (Müseddes, 5 bend, 2^b)

Bendeyim ben cân u dilden pâdişâhumdur 'Ali
Gözlerim nûru cihânda bedr-i mâhumdur 'Ali
Yolına cânım fedâdur toğrı râhumdur 'Ali
Kiblegâhumdur Muhammed secdegâhumdur 'Ali⁸² (Hatâyî) (Murabba, 7 bend, 2^b-3^a)

Ol zamân kim 'âleme kıldı nazar Perverdigâr
Nûr-ı Ahmedden 'Ali nûrı olupdur âşikâr
Vird-i Cibrîl idi oldu çün cihâna yâdigâr
Lâ fetâ illâ 'Ali lâ seyfe illâ Zülfekâr (Seyfullâh) (Murabba, 15 bend 3^a-3^b)

Açıl bâğın gül-i nesrîni ol ruhsârı görsünler
Salın serv-i sanevber şîve vü reftârı görsünler (Bâkî) (G, 5 b. 4^a)

Gidersün işveyi güller o gül-ruhsârı görsünler
Kosun feryâdı bülbüller bu âh u zârı görsünler (Makâlî) (G, 5 b. 4^a)

Elinde sâgar-ı gülgûn ile dil-dârı görsünler
Cinân bâğında açılmış gül-i bî-hârı görsünler ('Ulvî) (G, 5 b. 4^a)

Cemâlin pertevin 'arz it güneş ruhsârı görsünler
Salın serv-i sanevber-veş bugün reftârı görsünler (Remzî) (G, 5 b. 4^a-4^b)

Salın gülzâre ey serv-i revânum gül zamânıdır
Misâl-i gonçe ey tâze cüvânum gül zamânıdır (Lutfî) (G, 6 b. 4^b)

Açıl gülzâre ey şîrîn-zebânum gül zamânıdır
Hemân handân ol ey gonçe dehânum gül zamânıdır (Reşîd) (G, 5 b. 4^b)

Gül-i gülzâre gel ey murg-ı cânım gül zamânıdır
Açıl ey gonçe-fem tâze civânum gül zamânıdır (Sâlim) (G, 6 b. 4^b-5^a)

⁸¹ 5 bentten oluşan bu manzume "Usûlî Divanı" neşrinde yoktur (İsen 1990).

⁸² 7 dörtlükten oluşan bu manzume "Şah İsmail Hatâ'î Külliyyatı" neşrinde 6 dörtlüktür (Cavanşir ve Necef 2006: 424-425).

Çıkup bâğa sefâ kıl mihrîbânım gül zamânıdur
Hırâm it nâz ile serv-i revânım gül zamânıdur (Sırrî) (G, 7 b. 5^a)

Ne bezmün şem'isün pervâne-i bî-tâkâtün kimdür
Ne burcun mâhısun pertev-perest-i tal'atün kimdür (Sabrî) (G, 5 b. 5^a)

Ne bâğun verdisin bûy-âşinâ-yı ülfetün kimdür
Ne bezmün şem'isin sûz-âzmâ-yı sohbetün kimdür (Fasîh) (G, 5 b. 5^a-5^b)

Ruhsârım üzre dîdelerüm katre-pâş olur
Râz-ı dilüm o vechle dil-dâre fâş olur (Hasîb) (G, 5 b. 5^b)

Andukca la'l-i yâri gözüm kanlu yaş olur
Düşdüke şekli hâtra bağrumda baş olur (Sırrî) (G, 5 b. 5^b)

Şimdi ben bir kâmet-i bâlâdan ayrıldum meded
Cevri az bir dil-ber-i ra'nâdan ayrıldum meded (Emîn) (G, 5 b. 5^b)

Bir perî-peyker melek-sîmâdan ayrıldum meded
Hûblara server şeh-i vâlâdan ayrıldum meded (Sırrî) (G, 5 b. 5^b-6^a)

Niçe demdür ol cüvânımdan cüdâ düşdüm meded
Kâmeti serv-i revânımdan cüdâ düşdüm meded (Emîn) (G, 5 b. 6^a)

Hayf ol rûh-ı revânımdan cüdâ düşdüm meded
Dil-nüvâzum mihrîbânımdan cüdâ düşdüm meded (Sırrî) (G, 5 b. 6^a)

Riyâz-ı hüsnede olmuş o la'l-i nâb lezîz
Cinân içinde bilürsin olur şarâb lezîz (Bâkî) (G, 5 b. 6^a)

Egerçi bî-şek olur zevk-i vasl-ı yâr lezîz
Velîk bana gelür andan intizâr lezîz (Nâbî) (G, 5 b. 6^b)

Hûbân-ı sitemgâr cefâdan mütelezziz
'Uşşâk-ı dil-figâr rızâdan mütelezziz (Nâbî) (G, 5 b. 6^b)

Kaşun ki dil ü cânıma gamzenle ok urdı
'Âlemde bugün mihr ü vefâ yayın o kurdı (Tîgî) (G, 5 b. 6^b)

Cân kasdın idüp kaşlarının yayın o kurdı
Virmedi amân gamze-i cellâdı ok urdı (Bezmî) (G, 5 b. 6^b-7^a)

- Zâhidâ dirsene nedür mahbûb-ı garrâdan garaz
Sun'-ı Hak seyr itmedür her hüsn-i zîbâdan garaz (Rûhî) (G, 5 b. 7^a)
- Yâr 'aceb subha degin ağladuğum bilmez mi
Nâr-ı hasretle ciger dağladuğum bilmez mi (Esrâr Dede) (G, 5 b. 7^a)
- Mest iken o şühun leb-i handânını öpdüm
Bakdum haberi olmadı her yanını öpdüm (Esrâr Dede) (G, 5 b. 7^a)
- Kâküllerine ol mehin ey şâne tokunma
Zincîri kırar bu dil-i dîvâne tokunma (Esrâr Dede) (G, 5 b. 7^{a-7^b})
- Ağyârı çü terk etmeseyin yâr ele girmez
Yokluk yoluna gitmeseyin var ele girmez (Nûrî) (G, 5 b. 7^b)
- Hem-dem-i dîrîne-i erbâb-ı irfândur kadeh
Belki dürd-âşâm olanlar cismine cândur kadeh (Sâlim) (G, 6 b. 7^b)
- Eski yâr-ı gam-güsâr-ı bezm-i rindândur kadeh
Mahrem-i râz-ı derûn-ı bâde-nûşândur kadeh (Rûhî) (G, 6 b. 7^{b-8^a})
- Olmuş esîr-i 'aşk o perî nev-cüvân iken
Yanmış firâka âteş-i sad-hânümân iken (Nâbî) (G, 11 b. 8^a)
- Düşmüş mahabbete dahı nevres cüvân iken
Olmuş esîr pâdişâh-ı hüsn ü ân iken (Vehbî) (G, 9 b. 8^{a-8^b})
- Takrîr-i râz-ı 'aşka zebânım mı var benim
Cânândan şikâyete cânım mı var benim (Nâbî) (G, 6 b. 8^b)
- Mümkün mi rûy-ı yâre nigâh etmeyem desem
Her bir nigâhda nâle vü âh etmeyem desem (Nâbî) (G, 8 b. 8^{b-9^a})
- Girmedi âgûş-ı vasla dil-rübâlardan biri
Düşmedi dil-haste-i 'aşka devâlardan biri (Nâbî) (G, 11 b. 9^a)
- Hisseme kande ki bir dilber-i meh-pâre çıkar
Tâlî'ümdür geh sitemgâre geh âvâre çıkar (Nâbî) (G, 6 b. 9^a)
- İstemem sâgarı zîb-i kefi yâr olmayıcak
Kim bakar âyîneye âyine-dâr olmayıcak (Nâbî) (G, 5 b. 9^b)

- Kim düşer dâmenüme katre-i hûndan gayrı
Kim öper pâyumu zencîr-i cünûndan gayrı (Nâbî) (G, 5 b. 9^b)
- Nâme yazsam yâre destümde kalem nâbûd olur
Harf âteş hâme hâkister mürekkeb dûd olur (Nâbî) (G, 8 b. 9^b)
- Nakş-ı zuhûr sanma ki bî-ihtilâf olur
Cûy-ı vücûd geh bulanur gâh sâf olur (Nâbî) (G, 6 b. 10^a)
- Gerçi hayr u şer miyânında muhayyer gelmişüz
Lîk ma'nen hükme-i takdîre musahhar gelmişüz (Nâbî) (G, 7 b. 10^a)
- Hat-ı lebinde hurûf-ı mülâyemet yokdur
O şâh-beytde ma'nâ-yı merhamet yokdur (Nâbî) (G, 5 b. 10^a)
- Sîmîn kemer ki zîver-i mûy-ı miyânıdur
Çengelli belde sanki gümüş kârbânıdur (Nâbî) (G, 10 b. 10^b)
- Ne dem bir şûhu âgûş-ı hayâlimde mekîn buldum
Hayâlüm benden evvel leblerinden bûse-çîn buldum (Nâbî) (G, 5 b. 10^b)
- Lâubâllik ile gerçi ki meşhûr biziz
Çalana terk-i riyâ etmege me'mûr biziz⁸³ (Nâbî) (G, 5 b. 10^b-11^a)
- Ne denlü olsa da âlûdelik 'alâmetümüz
Kabûl eder yine ashâb-ı özr imâmetümüz (Nâbî) (G, 5 b. 11^a)
- Zebân-ı ma'nî-i maksûddur işâretümüz
Tehallûf itdigi yokdur bizüm beşâretümüz (Nâbî) (G, 5 b. 11^a)
- Safâ-yâbem ne denlü gamzesi pür-çeşm-i çîn olsa
Dem-i serdüm nesîm-i mevce-i çîn-i cebîn olsa (Nâbî) (G, 7 b. 11^a)
- Esâs urdukca bünyâd-ı müdârâya ta'ablarla
Gelür vîrân ider seylâb-ı istiğnâ gazablarla (Nâbî) (G, 5 b. 11^b)
- Noktayı idrâk ider harf üzre tahmîl itdügin
Kâtib-i sun'un bilen icmâli tafsîl itdügin (Nâbî) (G, 6 b. 11^b)

⁸³ Bu gazelin ilk beyti "Nâbî Dîvânı" neşrinde "Lâubâllik ile gerçi ki meşhûruz biz / Çâre ne terk-i riyâ itmege me'mûruz biz" şeklindedir. Diğer beyitler de "biz" redifi etrafında devam etmektedir (Bilkan 1997: II, 694, G. 316).

İnkâr iderse gamzesi düzdândan olduğun
Ebrûları işâret ider andan olduğun (Nâbî) (G, 5 b. 11^b)

Gerçi biz rind [ü] kalenderlikle şöhet vermişüz
Halka der-gûşuz 'ubûdiyyetle hüccet vermişüz (Nâbî) (G, 9 b. 11^b-
12^a)

Dü mengûşî kalender rûy-ı bed-fercâma uydurmuş
Şarâbı sûfî engûrîden almış câma uydurmuş (Nâbî) (G, 5 b. 12^a)

Her bâğ-ı dil-küşâda ki nâ-yâb ola gamın
Firdevs olursa başına teng olur âdemin (Nâbî) (G, 5 b. 12^a)

N'ola âhumla çeksem tâk-ı 'arşa anberîn perde
Beni leb-rîz-i sevdâ etdi bir şûh-ı siyeh-çerde (Nâbî) (G, 5 b. 12^a-12^b)

Hilâl-i [ıyd] kalmış ebr-i gevher-bârun altında
Misâl-i gûş-ı meh-rûyân ham-ı destârun altında (Nâbî) (G, 7 b. 12^b)

Râz-dârın olsa râzın söylemez cânânenün
Çıkmadı gitti dehânından haber pervânenün (Nâbî) (G, 7 b. 12^b)

Bu hasret böyle kalmazdı dil-i endûhgînümde
Demâğ olsa eger harf-i niyâza nâzenînümde (Nâbî) (G, 7 b. 13^a)

Pây-ı yâre düşmege ağıyardan nevbet mi var
Sâyesinde nahl-i ümmîdün meger râhat mi var (Nâbî) (G, 5 b. 13^a)

Dâğsız bir sîne var mı şem'-i rûyundan senün
Dil-perişân olmadık kim kaldı mûyundan senün (Nâbî) (G, 6 b. 13^a)

Kıyâs itme gönül kûyına bî-rehber gider cânâ
Önince cûybâr-ı eşk-i çeşm-i ter gider cânâ⁸⁴ (Nâbî) (G, 5 b. 13^b)

Nedür ey şûh bu bîhûde gazab n'oldı sana
Meşrebün düşmene nâz itdi 'aceb n'oldı sana (Nâbî) (G, 5 b. 13^b)

Engüş-t-i nüvâziş ki leb-i yâre yapışmış
Mıkrâzdur ol şem'-i ziyâ-dâre yapışmış (Nâbî) (G, 5 b. 13^b)

⁸⁴ Bu gazel "Nâbî Dîvânı" neşrinde yoktur (Bilkan 1997).

Bir zamân hüsn ile ol âfet-i meh-rû ne imiş
Nâz u şîve ne imiş kâmet-i dil-cû ne imiş (Nâbî) (G, 5 b. 13^b-14^a)

Hisse-yâb oldu[n] ise zâ'ika-i ma'nâdan
Secde-i dâimenün lezzetin al Tûbâdan (Nâbî) (G, 8 b. 14^a)

Çemende cûy-veş bu cüst-cûlar hep senünçündür
Miyân-ı bülbülânda güft-gûlar hep senünçündür (Nâbî) (G, 7 b. 14^a)

Yine⁸⁵ sûz-ı dilün ol⁸⁶ şem'-i bî-pervâ ne söylersün
Tabîb-i câna derdin söylemez de yâ ne söylersün (Nâbî) (G, 7 b. 14^a-
14^b)

Sarf eyler idüm vafına câm-ı mey-i nâbın
Hâsiyyetin inkâra mecâl olsa şarâbın (Nâbî) (G, 5 b. 14^b)

Düşmeden şi'ri garaz dâ'ire-i techîde
Ma'ni-i vahşiyi bend eylemedür zencîre (Nâbî) (G, 9 b. 14^b-15^a)

Urulmuş hançer-i ser-tîz-i çeşm-i yâre besbelli
Dil-i mecrûh açılmaz bana ammâ yâre besbelli⁸⁷ (Nâbî) (G, 5 b. 15^a)

Eyyâm-ı zemistânda beni gerdiş-i devrân
Bir hâne-i vîrân-şudede eyledi mihmân (Nâbî) (G, 8 b. 15^a)

Bir zamân tohmı kazâ pâ-zede-i hâk eyler
Bir zamân zîb-i serâ-perde-i eflâk eyler (Nâbî) (G, 7 b. 15^a-15^b)

Zann itme zer-i kalbümi meskûk degildür
Tuğra-zededür sikkesi meşkûk degildür (Nâbî) (G, 5 b. 15^b)

Sanma âsâyiş-i dil zâr u hazîn olmadadır
'Âkıbet künc-i tevekkülde metîn olmadadır (Nâbî) (G, 5 b. 15^b)

⁸⁵ Bu kelime "Nâbî Dîvânı" neşrinde "dime" şeklindedir ve farklılıklar arasında yoktur (Bilkan 1997: II, 911, G. 598).

⁸⁶ "Ol" yerine "ey" olması ihtimal dahilindedir.

⁸⁷ Bu beyit "Nâbî Dîvânı" neşrinde "Olurmuş hançer-i ser-tîz çeşm-i yâre besbelli/ Dil-i mecrûh açılmaz bana ammâ yâre besbelli" şeklindedir (Bilkan 1997: II, 1081, G. 830).

Hayâlünden gelür gam hâtıra cânâneden gelmez
Sitem hep âşinâlardan gelür bîgâneden gelmez (Nâbî) (G, 5 b. 15^b-
16^a)

Evsâf-ı mahabbet dehen-i hâmeye sığmaz
Ta'bir-i merâyâ-yı nihân nâmeye sığmaz (Nâbî) (G, 5 b. 16^a)

Gâh nev-bâfte-i hüsn mezâd olmadadır
Gâh zer-kerde-i engüş kesâd olmadadır (Nâbî) (G, 5 b. 16^a)

Nikât-ı nüsha-i hüsn o kes ki vâkif olur
Edeble bûse-zen-i dâmen-i mesâhif olur (Nâbî) (G, 7 b. 16^a)

Cânımın cevheri ol la'l-i güher-bâra fidâ
'Ömrümün hâsılı ol şîve-i reftâre fidâ (Fuzûlî)(G, 7 b. 16^b)

Hayâliyle tesellîdür gönül meyl-i visâl etmez
Gönülden taşra bir yâr oldugun 'âşık hayâl etmez (Fuzûlî) (G, 9 b.
16^b)

Ey mezâk-ı cânâ cevvrün şehd [ü] sükker dek lezîz
Dem-be-dem zehr-i gamun kand-i mükerrer dek lezîz (Fuzûlî) (G, 7
b. 16^b-17^a)

Pembe-i merhem-i dâğ içre nihândur bedenüm
Diri oldukça libâsum budur ölse kenfenüm (Fuzûlî) (G, 4 b. 17^a)

Her kitâba kim leb-i la'lün hadîsin yazalar
Rişte-i cân birle 'aşk ehli anı şîrâzeler (Fuzûlî) (G, 5 b. 17^a)

Zülfî gibi ayağın komaz öpem niğârüm
Yokdur anun yanında bir kılca i'tibârüm (Fuzûlî) (G, 6 b. 17^a-17^b)

'Aşk derdi ey mu'âlic kâbil-i dermân degül
Cevherinden eylemek cismi cüdâ âsân degül (Fuzûlî) (G, 5 b. 17^b)

Yine erbâb-ı işret geldiler meclis müheyyâdur
Getür sâki mey-i gülğünü kim bir başka sevdâdur (Vâsık Efendi) (G,
5 b. 17^b)

Ne hûnîdür gözüm sâki ki bağrumdan kebâb ister
Döküp nâ-hak yere kanum gözüm yaşın şarâb ister (Şem'î) (G, 6 b.
17^b)

Salınup nâz ile seyr itmege serv-i semeni
 Kademün etse n'ola müşerref sahn-ı çemeni
 Cilve eyyâmıdır ammâ ki bu gam aldı beni
 Nice toyunca görem sen gül-i nâzik-bedeni
 Kendü kirpigüm olupdur bana gözüm diken (Behiştî) (Muhammes,
 5 bend, 18^a)

Niçün böyle karâr üzre degüldür hâlün ey deryâ
 Senün hâletlerün her dem ider 'âşıkları şeydâ (Behiştî) (G, 5 b. 18^a)

Cihândan fâriğ olmuşdum dil [ü] cândan dahı geçdüm
 Vücûdum fikri kalmuşdı bugün andan dahı geçdüm (Behiştî) (G, 5 b.
 18a-18^b)

Yaşum deryâsı mevc urdukca bahr-i bî-gerân inler
 Figânüm 'âlemi tutdukca her kûh-ı girân inler
 Derûnum nâle peydâ eyledükce ins ü cân inler
 Kaçan kim zâr [u] dil-haste olup bir nâ-tüvân inler
 Anun feryâdına rahm eyleyüp kevn ü mekân inler (Behiştî)
 (Muhammes, 5 bend, 18^b)

Mübtelâ-yı derd-i gam bulsam melâlüm söylerim
 Ehl-i hâle râst gelsem hasb-ı hâlüm söylerim (Behiştî) (G, 5 b. 18^b-19^a)

Çekdim yakasın gerden-i ağıyâre yapışdum
 Gavgâ büyüdü dâmen-i inkâre yapışdum (Sâbit) (G, 6 b. 19^a)

Nûş it mey-i gülgünü leb-i câma tuyurma
 Bûs-ı leb-i yâr it fem-i gül-fâma tuyurma (Kânî) (G, 5 b. 19^a)

Çâk oldu yakam cevr-i firâvânun elinden
 Sad-pâre iken dâmen-i dil anun elinden (Bâkî) (G, 7 b. 19^a-19^b)

İrişdüm bahre cûy-âsâ basît-ı hâkden geçdüm
 Bisât-ı kurba irdüm çenber-i eflâkden geçdüm (Bâkî) (G, 6 b. 19^b)

Münevver kıldı âfâkı yüzün ey meh ziyâlıktan
 Yaraşur Sidre kaddüne dem ursa müntehâlîktan
 Ferâgat eyledi sandum seni ben pür-cefâlıktan
 Gözüm yaşını bahr etdün firâkunla cüdâlıktan
 Senünle kanı a zâlim su sızmazdı aralıktan (Latîfî) (Muhammes, 5
 bend, 19^b-20^a)

Şâh-ı gülde jâle düşmüş gonçe-i ra'nâ mıdur
Şâh elinden ya murassa' sâgar-ı sahbâ mıdur (Bâkî) (G, 5 b. 20^a)

Nihâl-i hoş-hurâmun seyr idenler sahn-ı gülşende
Didiler serve cânun var ise reftâre gel sen de (Gubârî) (G, 5 b. 20^a)

Musâhibdür benümle künc-i firkatde gamum vardır
Beni bîgâne sanma pâdişâhum hem-demüm vardır (Gubârî) (G, 5 b. 20^a)

Rûz [u] şeb ebrûn-ıla ruhsârun eylerler murâd
Anun için mihr [ü] meh bir yerde etmez ittihâd (Gubârî) (G, 5 b. 20^b)

Pervâne degülmişse ruhun şem'ine cânun
Çak böyle yanar mıydı benüm rûh-ı revânun (Gubârî) (G, 5 b. 20^b)

Ey melâhatde Yûsuf-ı Ken'an
Mısr-ı hüsn içre yok sana akrân (Gubârî) (G, 5 b. 20^b)

Nazar yok âşık-ı bî-dillere dil-dâr incinmiş
Dirîgâ kullarına hazret-i hünkâr incinmiş (Gubârî) (G, 5 b. 20^b-21^a)

Ağlamazdum andelîb-âsâ figân [u] zârdan
N'eyleyim ol gonçe-i ra'nâ kesilmez hârdan (Gubârî) (G, 5 b. 21^a)

Her kaçan vahşî gazâlun geşt ide sahrâ yüzün
Hây hûyum âh kim ol dem tutar dünyâ yüzün (Hayâlî) (G, 5 b. 21^a)

Başum diyâr-ı gamda belâ kûhsârıdur
İki gözüm bi-aynihi anun buñarıdur (Hayâlî) (G, 5 b. 21^a)

Gazeliyyât-ı Vehbî

Yûsuf da görse tal'atini bî-nevâlanur
Erbâb-ı 'aşk şâh da olsa gedâlanur (Vehbî) (G, 6 b. 21^b)

Dil Yûsufını çâh-ı zenahdâna düşürdüm
Ol tıfl-ı 'azîzi yine zindâna düşürdüm (Vehbî) (G, 7 b. 21^b)

Görüp sükûnumı zann etme râhatümdendür
Gam ile 'arbedeye za'f-ı tâkatümdendür (Vehbî) (G, 5 b. 21^b)

Mahabbet ehli mahzûn olsa da mesrûr olur elbet
Serây-ı şâh kalmaz münhedim ma'mûr olur elbet (Vehbî) (G, 7 b. 22^a)

Verdim kirişm-i şûhuna cânâ ne var ne yok
Cân tende sînede dil-i şeydâ ne var ne yok (Vehbî) (G, 7 b. 22^a)

Sâkiyâ sun bâde gül-fâm olsa da mâni' degil
Ana la'lün nukl yarım olsa da mâni' degil (Vehbî) (G, 5 b. 22^a-22^b)

Yine şemşîr-i âhı ol büt-i gaddâra göstersek
O şûh[ı] ya'ni tahvîf eyleyüp gaddâre göstersek (Vehbî) (G, 6 b. 22^b)

La'lün ki dil-rübâ leb-i câm-ı şarâba kor
Bir neşüküfte gonceyi gûyâ ki âba kor (Vehbî) (G, 7 b. 22^b)

Nigâh-ı mesti bezm-i işvede çün bâde-nûş olmuş
Hum-ı mey-veş dil-i pür-hûn-ı 'âşık pür-hurûş olmuş (Vehbî) (G, 5 b. 22^b-23^a)

Gark-âlûde ruh-ı dilber-i mey-gûn hamı gör
Gülşen-i hüsnede gül-gonçe-i pür-şebnemi gör (Vehbî) (G, 8 b. 23^a)

Zühd ile 'aşk ülfet ider mi o kar o kor
'Âşık çeker mi çille-i cevri o zâr o zûr (Vehbî) (G, 10 b. 23^a)

Câm-ı şarâb-ı la'lüni handân olur gören
Esrâr-ı hatt-ı sebzini hayrân olur gören (Vehbî) (G, 10 b. 23^b)

Seni ey nâme der-i dilbere irsâl ideyim
Ya'ni ber-beste-i dâğ-ı dil-i meyyâl ideyim (Vehbî) (G, 9 b. 23^b)

Gönül kim nakd-i cânı bir büt-i nâ-râm için saklar
Sadefler gevherin gavvâs-ı [dehr] her şâm için saklar (Vehbî) (G, 11 b. 24^a)

Nihâl-i nâzenînün neşv nemâsı artar eksilmez
Dükenmez genc imiş nakd-i cefâsı artar eksilmez (Vehbî) (G, 9 b. 24^a)

Perîşândur tecâvüz itmek ile hadd [ü] gîsûlar
Nizâm-ı şaneyeye hâcet değil müjgân [u] ebrûlar (Vehbî) (G, 5 b. 24^b)

Çeşm-i merdüm-küşü mey-hâre degildür de nedür
Mest-i hûn-ı dil-i bî-çâre degildür de nedür (Vehbî) (G, 5 b. 24^b)

- Hatt-ı püşt-i leb nigîn-i la'lüne pervâzedür
Târ-ı gîsû mushaf-ı ruhsâruna şîrâzedür (Vehbî) (G, 5 b. 24^b)
- Ebr-veş mihr-i ruh-ı dil-dârı pinhân itdi hat
Rûz-ı 'uşşâkı şeb-i târîke yeksân itdi hat (Vehbî) (G, 7 b. 24^b-25^a)
- Şehâ gördüm cemâlünde senün bu dört şeh'r 'ıyân
Biri Ay'dur biri Gün'dür biri Zühre biri Rıdvân (Bâkî) (G, 5 b. 25^a)
- Hoş geldi bana meygedenin âb u hevâsı
V'allâhi güzel yerde yapılmış yıkılası (Bâkî) (G, 7 b. 25^a)
- Sîneye çekmege bir serv-i dil-ârâm olsa
Ser-keş olmasa igen 'âşıkına râm olsa (Bâkî) (G, 5 b. 25^a-25^b)
- Dilâ bülbül sanurdum ben hemân gülşende dil-dâde
Belâ bu güllerün ruhsârına şebnem de üftâde (Bâkî) (G, 5 b. 25^b)
- Gel ey sâki bulunmaz böyle 'âlî dil-küşâ meclis
Getür câm-ı musaffâyı ki olsun pür-safâ meclis (Bâkî) (G, 5 b. 25^b)
- Eylesün la'lini dermân dil-i bîmâra meded
Dostlar uşta ben öldüm bana bir çâre meded (Bâkî) (G, 5 b. 25^b)
- Dilâ bezm-i cihânda kimse âhir pây-dâr olmaz
Müdâm elde koma ayağı fırsat ber-karâr olmaz (Bâkî) (G, 5 b. 26^a)
- 'Âşkunun zahmeti hod cânuma rahmetler idi
Dostum cevr ü cefâlar da ne zahmetler idi (Bâkî) (G, 5 b. 26^a)
- Yârdan cevr [ü] cefâ lutf u kerem gibi gelür
Gayrdan mihr ü vefâ derd [ü] elem gibi gelür (Bâkî) (G, 5 b. 26^a)
- Gönder efendi sîneme tîr-i belâlarun
Olsun siper belâlarına mübtelâlarun (Bâkî) (G, 6 b. 26^a-26^b)
- Müşkil imiş ki dil-rübâ tıfl ola dil-sitân ola
'Âşık-ı zâr-ı mübtelâ pîr ola nâ-tüvân ola (Bâkî) (G, 5 b. 26^b)
- Cevr ü cefâna kâ'il olurum velî şehâ
Mahsûs olaydı ol da cihânda hemân bana (Bâkî) (G, 5 b. 26^b)

Hadden efvân mihrüm ol nâ-mihribân bilmezlenür
 Hep bilür çok sevdüğüm ammâ hemân bilmezlenür (Bâkî) (G, 5 b. 26^b)

Tesellî virmez ey dil derdin ol cânâne söylersin
 Açılmaz sana gûyâ gonçe-i handâna söylersin (Bâkî) (G, 5 b. 27^a)

Cânâne safâ kılsa n'ola cânâ safâdur
 Ağyâr elemin çekdüğümüz ya ne belâdur (Bâkî) (G, 6 b. 27^a)

Gönül bir rind-i 'âlem-sûz şûh-ı şeh-levend ister
 Ki 'aşk odına yakmaga dil ü cânın sipend ister (Bâkî) (G, 5 b. 27^a)

Yâr olup ağyâra âdemler begenmez ol perî
 Kendüye hem-râz idindi ya'ni bizden yegleri (Bâkî) (G, 5 b. 27^a-27^b)

N'ola gelse dil-i mecrûha derd-i dil-rübâdan haz
 İder haste ne denlü nâ-ümîd olsa devâdan haz (Bâkî) (G, 6 b. 27^b)

Sâkiyâ kalmaz imiş çünkü bu sohbet bâkî
 Mey-i gülgûn içelim var ola elbet bâkî (Bâkî) (G, 5 b. 27^b)

Her cefâ kim eyledün geldi vefâlar bilmiş ol
 Rûha râhatdür gamun cânâ safâlar bilmiş ol (Bâkî) (G, 5 b. 27^b-28^a)

Gül gibi olmak dilersen şâd u hürrem ey gönül
 Lâle-veş elden düşürme câmu bir dem ey gönül (Bâkî) (G, 5 b. 28^a)

Müje haylin dizer ol gamze-i fettân saf saf
 Gûyiyâ cenge turur nîze-güzârân saf saf (Bâkî) (G, 5 b. 28^a)

Gönül dâğ-ı gamunla sînede bir şem' uyandırmış
 Çerâğ-ı 'aşka bir garrâ kızıl altını yandırmış (Bâkî) (G, 5 b. 28^a)

Mihr-i ruhunla dilde kimün tâze dâğı var
 Tâb-ı çerâğ-ı şems ü kamerden ferâğı var (Bâkî) (G, 6 b. 28^a-28^b)

Çehresinden görünen sanman o hûnînin dehân
 'Âşıkın kurbân iderken sıçramış bir katre kan (Bâkî) (G, 5 b. 28^b)

Sabr eyle dilâ derdini cânâna tuyurma
 Cân içre nihân eyle dil [ü] cânâ tuyurma (Bâkî) (G, 6 b. 28^b)

İrdim figân u zâr ile ol âsitâne ben

Çıkdım figân-ı nâle ile âsumâne ben (Bâkî) (G, 6 b. 28^b-29^a)

Dil çeker ol târ-ı mûy-ı 'anberînün minnetin

İstemez 'âlemde zülf-i hûr-ı 'înün minnetin (Bâkî) (G, 6 b. 29^a)

Bir haber vir ey sabâ n'oldı gülistânım benüm

Kimler ile seyr ider serv-i hurâmânım benüm (Bâkî) (G, 5 b. 29^a)

N'ola dehr içre nişânım yoğ-ısa ankâyum

Ne 'aceb seyl gibi çağlamasam deryâyum (Bâkî) (G, 4 b. 29^a)

İki zülfini biribirine bend itdi sabâ

Dili cebr ile⁸⁸ giriftâr-ı kemend itdi sabâ (Nef'î) (G, 5 b. 29^b)

Gördüğün 'âşık ider bir büt-i ra'nâsın sen

Katı üftâdesi çok dilber-i zîbâsın sen (Nef'î) (G, 5 b. 29^b)

Diller nice bir çâh-ı zenahdânuna düşsün

Sâyen gibi zülfün de ko dâmânuna düşsün (Nef'î) (G, 5 b. 29^b)

Nice bir dil gam-ı zülfünle perîşân olsun

Göreyim zülfünü kim hâk ile yeksân olsun (Nef'î) (G, 5 b. 29^b-30^a)

Degil hatt-ı mu'anber sâye-i zülf-i siyâhudur

Degil ebrû-yı pür-çîn gamzenin perr-i külâhudur (Nef'î) (G, 7 b. 30^a)

Nigâhı âfet-i dîn gamzesi âşûb-ı dünyâdur

Bu güne şûha dil virmek 'aceb derd özge sevdâdur⁸⁹ (Nef'î) (G, 7 b. 30^a)

Lebünden bûse almadı kimesne câmdan gayrı

Soyup koynuna koymadı seni hammâmdan gayrı (Hayretî) (G, 5 b. 30^a-30^b)

Nev-bahâr oldı gönül sev yine bir bî-bedeli

Eger uslu isen 'âlemde deli ol be deli (Hayretî) (G, 5 b. 30^b)

⁸⁸ Bu beyit "Nef'î Dîvânı" neşrinde şöyledir: "İki zülfün ki biribirine bend etdi sabâ/ Dil-i Cibrîli giriftâr-ı kemend etdi sabâ" (Akkuş 1993: 282, G. 3).

⁸⁹ Bu gazel "Nef'î Dîvânı" neşrinde 48. kasidenin tegazzül kısmındadır (Akkuş 1993: 205).

- Açıldı bâğ-ı hüsnünde gül-i ruhsârı Mahmûdun
Çemende gonçeyi lâl eyledi güftârı Mahmûdun (Gubârî) (G, 5 b. 30^b)
- Çemende bülbülü lâl eyleyen güftârı Mahmûdun
Nihâl-i servi ayakda koyan reftârı Mahmûdun (Vechî) (G, 5 b. 30^b)
- Firâkundan ciger yandı âyâ dilber kebâb-âsâ
İki gözden akar yaşum benüm cânum şarâb-âsâ (Sultân Murad) (G, 7
b. 31^a)
- Döne döne yanar hecr âteşine dil kebâb-âsâ
Dem-â-dem iki çeşmümden akar yaşum şarâb-âsâ (Gubârî) (G, 7 b.
31^a)
- Yüzüm sürsem n'ola pâyine dil-dârun rikâb-âsâ
Beni pâ-mâl idüpdür dâ'imâ ol meh türâb-âsâ ('Azizî) (G, 5 b. 31^a-
31^b)
- Âh ile şerha çekdüm sînemde yara düşmüş
Hâb içre yâri bulmuş tâ ki uyara düşmüş (Sultan Murad) (G, 5 b. 31^b)
- Pâkîze-dil safâdan ruhsâr-ı yâre düşmüş
Bir katre şebnem olmuş bir lâlezâre düşmüş (Bâkî) (G, 7 b. 31^b)
- Ne denlü kim cefâ taşın urursun cânâ incinmez
Elünden her ne gelse 'âşık-ı dîvâne incinmez (Zihni) (G, 5 b. 31^b)
- Gönül her şeb belâ vü gussa-i cânâna incinmez
Esîr-i sohbet-i yârân olan mihmâna incinmez (Meylî) (G, 7 b. 32^a)
- Tokunsa günde bin kez tîr-i gamzen cânâ incinmez
Hezârân zahm urursa bu ten-i 'uryâna incinmez (Vusûlî) (G, 5 b. 32^a)
- Ne denlü tîr-i cevrün atılırsa cânâ incinmez
Kaşı yayum sana togrı varan kurbâna incinmez (Murâdî) (G, 5 b. 32^a)
- Semâ' u devr-i Mevlânâyı zâhid gör ki sâ'idür
Murâdı döne döne halkın anda intifâ'idür (Muhyî) (G, 6 b. 32^a-32^b)
- N'ola etsem bugün ol yâr-ı bî-pervâya istiğnâ
Gedâ gâhî ider şâh-ı cihân-ârâya istiğnâ ('Abdî) (G, 5 b. 32^b)

'Aceb olmaz idersem sen şeh-i hûbânâ istiğnâ
Cihânda vakt olur eyler gedâ sultâna istiğnâ (Muhyî) (G, 5 b. 32^b)

Ey gönül gayrıya meyl eyleme cânân bir olur
Bir yeni derd derûnunda biter cân bir olur ('Ulvî) (G, 5 b. 32^b-33^a)

Vefâsız yârin el çek 'arızından kâkülinden hem
Ferâgat kıl cihânın lâlesinden sünbülinden hem ('Ulvî) (G, 5 b. 33^a)

Bitmez yüregüm yâreleri işler onulmaz
Sabr eyleyelüm çâre nedir bitmez iş olmaz ('Ulvî) (G, 5 b. 33^a)

Fikr-i femün ile dil-i nâlân öleyazdı
Yok yire 'adem şehrine mihmân olayazdı ('Ulvî) (G, 5 b. 33^a)

Yâd-ı leb-i la'lünle bugün kan olayazdı
Dil cür'a-sıfat hâk ile yeksân olayazdı ('Ulvî) (G, 5 b. 33^a-33^b)

Binâ-yı gam gibi ahvâl-i 'âlem ber-karâr olsa
Sa'âdet kalsa bâkî 'izz ü devlet pâ-y-dâr olsa ('Âlî) (G, 5 b. 33^b)

Ben ol sultân-ı 'aşkam dûd-ı âhumdan 'alem çekdüm
Belâ tablını çaldım u sipâh-ı derd-i gam çekdüm (Rindî) (G, 5 b. 33^b)

Gam-ı hâlün ile ol zülf-i 'anber-fâma düşmüşdür
Harîs-i dâne olmag-ıla miskîn dâma düşmüşdür⁹⁰ (Cinânî) (G, 5 b. 33^b-34^a)

Biribiriyle müjgân safları gavgâya girmişdür
Nigâh-ı gamze gûyâ sulh için araya girmişdür (Nedîm) (G, 5 b. 34^a)

O şîvelerle tebessüm o nâzlarla 'itâb
O handelerle tekellüm o işvelerle cevâb (Esîrî) (G, 5 b. 34^a)

Gönül bağlandı zülfi târına bir şâh-ı hûbânun
Nazîri yok cihân bâğında ol serv-i hurâmânun (Şeydâyî) (G, 5 b. 34^a)

Hâlüme rahm eyleyen derdüme dermân kılmasun
Yârdan gayrı gözüm yaşını kimse silmesin (Yahyâ) (G, 5 b. 34^a-34^b)

⁹⁰ Bu beyit "Cinânî Dîvânî" neşrinde yoktur (Okuyucu 1994).

Dil [ü] câna ziyâ sultân ‘Alîden gayrı nem vardur
Murâdum hâsılı ‘ummân ‘Alîden gayrı nem vardur (Çâker Ali) (G, 7
b. 34^b)

Sâkiyâ mey sun bize Bârî Hudânun ‘aşkına
Sürelim bir dem Muhammed Mustafanun ‘aşkına
İdelüm ‘izzet ‘Aliyyü’l-Murtazânun ‘aşkına
Nûş idelüm Şâh Hasan hulk-ı Rızânun ‘aşkına
Cûş idelüm Şâh Hüseyin-i Kerbelânun ‘aşkına⁹¹ (Rûhî)
(Muhammes, 12 bend
34^b-35^b)

Yine seyyâh olalı destüme aldum teberi
Yine ‘azm-i diyâr itmege kıldum seferi
Dün gün âh iderek yârümi buldum seheri
Münkirün taşına gerçi ki virdüm siperi
Tevbeler bir dahı men kimseye etmem kederi
Yüri ey zülf-i siyâh noktadan aldum haberi (Seher Abdâl)
(Müseddes, 5 bend 35^b)

Muhtelif beyitler (Farsça, Türkçe) (36^a-37^a)

Rubâ‘iyyât-ı Nâbî Efendi (14 rubâî, 37^b-38^a)

Târîh-i vefât-ı Nâbî-i merhûm (Şâhidî) (38^a)

8 adet kıt’a- (2’si Zühdi ve Vâsık’a ait, diğerlerinin şairi belli değil)(39^a)

Niçün ol şem’-i kâfûr üzre gülğîn müşgbâr etmez
Yazup bir ruk’a bin lutfâ bizi ümmîdvâr etmez (Fuzûlî)(G, 5 b. 39^b)

Ne dil-ber kim dem-â-dem ‘âşıkâ ‘arz-ı cemâl etmez
Kalur nâkis bulup feyz-i nazar kesb-i kemâl etmez (Fuzûlî)(G, 7 b. 39^b)

Bu ‘âlem kim gönül kaydın çekersen mihnet [ü] gamdur
Fenâsın menzilin seyr eyle kim bir hoşca ‘âlemdür (Fuzûlî)(G, 6 b. 39^b)
Öyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedür
Ben kimem sâkî olan kimdür mey [ü] sahbâ nedür (Fuzûlî)(G, 5 b. 40^a)

⁹¹ Bu manzume “Bağdatlı Rûhî Dîvânı” neşrinde yoktur (Ak 2001).

Ey kılan şeydâ beni benden bu istiğnâ nedür
Nişe sormazsın ki ahvâl-i [dil-i] şeydâ nedür (Fuzûlî) (G, 5 b. 40^a)

Biz cihân ma'mûresin ma'nîde vîrân bilmişüz
'Âkıbet küncin bu vîrân içre pinhân bilmişüz (Fuzûlî) (G, 5 b. 40^a)

Âh kim bir dem felek re'yümce devrân etmedi
Vaslı dermânıyla def'-i derd-i hicrân etmedi (Fuzûlî) (G, 9 b. 40^a-40^b)

Açmadı gönlüm felek tâ bağrumı kan etmedi
Kılmadı hürrem beni tâ zâr [u] giryân etmedi (Fuzûlî) (G, 7 b. 40^b)

Yâr rahm etdi meger nâle vü efgânumuza
Ki kadem basdı bugün külbe-i ahzânumuza (Fuzûlî) (G, 7 b. 40^b-41^a)

Küfr-i zülfün salalı rahneler îmânumuza
Kâfir ağlar bizüm ahvâl-i perîşânumuza (Fuzûlî) (G, 6 b. 41^a)

Cân virme gam-ı 'aşka kim 'aşk âfet-i cândur
'Aşk âfet-i cân oldugı meşhûr-ı cihândur (Fuzûlî) (G, 7 b. 41^a)

Yâ Rab kemâl-i mertebe-i Mustafâ hakı
Sıdk u safâ-yı silsile-i enbiyâ hakı (Fuzûlî) (G, 7 b. 41^a-41^b)

Yâ Rab kemâl-i bârgeh-i kibriyâ hakı
Ya'ni fîrûğ-ı nûr-ı ruh-ı Mustafâ hakı (Fuzûlî) (G, 7 b. 41^b)

Felek ayırdı beni cevr ile cânânumdan
Hazer etmez mi 'aceb nâle vü efgânumdan (Fuzûlî) (G, 9 b. 41^b-42^a)

Yâ Rab belâ-yı 'aşk ile kıl âşinâ beni
Bir dem belâ-yı 'ışkdan etme cüdâ beni (Fuzûlî) (G, 8 b. 42^a)

Vefâ her kimseden kim istedüm andan cefâ gördüm
Kimi kim bî-vefâ dünyâda gördüm bî-vefâ gördüm (Fuzûlî) (42^a)

Yukarıda örnekleri verilen şiirler ve bunlardan bazıları hakkındaki tespitlerimiz, şiir mecmualarının önemine dikkat çekmeye yönelik mahiyettedir. Günümüz klâsik edebiyat araştırmacıları için mecmuaların incelenmesi 2 yönden önem taşır. Bunlardan birincisi mecmuaların tenkitli metin neşrine getireceği katkılar, diğeri ise mecmuaların tertip özellikleri ve şiir seçiminde ne gibi kriterlere dikkat edildiği hususudur.

Klâsik edebiyat alanında günümüze kadar yapılan metin çalışmaları, daha çok divan-mesnevi tarzı eserlerin neşredilmesine yönelik çalışmalar olmuştur. Bu tip neşirlerin beraberinde mecmuaların incelenmesine yönelik çalışmaların da yapılması, klâsik metinlerin daha sıhhatli bir şekilde neşredilmesini ve hatta bazı sorunlu kısımların kolayca çözülmesini beraberinde getirecektir. Ayrıca mecmualara seçilen şiirlerin estetik gözle değerlendirilmesi, eskilerin şiir zevkini, hatta nazire geleneğini ana hatlarıyla ortaya koyacaktır. Böylelikle edebiyat tarihimizde “kısırdöngü” haline gelmiş birçok meselenin çözülmesinde önemli adımlar atılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ak, Coşkun (2001), *Bağdatlı Rûhî Dîvânı*, 2 cilt, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yay.
- Akkuş, Metin (1993), *Nef'î Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Aydemir, Yaşar (2000), *Behiştî Dîvânı*, Ankara: MEB Yay.
- Aydemir, Yaşar (2001), “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, *Bilig*, S. 19, Kazakistan: Hoca Ahmed Yesevi Üniversitesi, 147-155.
- Bilkan, Ali Fuat (1997), *Nâbî Dîvânı*, 2 cilt, İstanbul: MEB Yay.
- Cavanşir, Babek ve Ekber Necef (2006), *Şah İsmail Hatâ'î Külliyyatı*, İstanbul: Kaknüs Yay.
- Ceylan, Ömür ve Ozan Yılmaz (2005), *Hazâna Sürgün Bahâr: Keçecizâde İzzet Molla ve Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr*, İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.
- Coşkun, Ali Osman (2001), *Abdülahad Nûrî Dîvânı*, İstanbul: MEB Yay.
- Erünsal, İsmail E. (2006), “Divan Neşirlerinde Karşılaşılan Güçlükler I: Güvenilir Bir Metin Te'sisi”, *Osmanlı Araştırmaları XXVII (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-III)*, İstanbul, 17-45.
- İsen, Mustafa (1990), *Usûlî Divanı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Kemikli, Bilâl (2000), *Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, İstanbul: MEB Yay.
- Küçük, Sebahattin (1994), *Bâki Divanı*, Ankara: TDK Yay.: 601.
- Okuyucu, Cihân (1994), *Cinânî Hayatı Eserleri Dîvânının Tenkidli Metni*, Ankara: TDK Yay.: 570.
- Özkat, Mustafa, *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005.